

„Wanneer God de verborgene dingen zal oordeelen.”

In den dag, wanneer God de verborgene dingen der menschen zal oordeelen door Jezus Christus, naar mijn Evangelie.
Rom. 2:16.

Toegestemd moet, dat het aantal personen, dat er opzettelijk een deel van zijn tijd aan geeft, om met God bezig te zijn, en in de kennis van God in te dringen, schier verdwijnend klein is.

Bidden, kerkgaan, goede werken doen, het kan nog alles buiten dat eigenlijk met God bezig houden omgaan. Er wordt tal van malen, in allerlei kring, gebeden, zonder dat de ziel in het gebed voor God en God aan de ziel verscheen. Gedurig gaan er ter kerke op, die straks weer uit de kerk huiswaarts keeren, zonder één enkel oogenblik hun God te hebben gezocht of door hun God te zijn ontmoet. Zelfs al bield men zich onder deze prediking bezig met Goddelijke dingen, op zichzelf is dit nog geen bezig zijn met God. En wat de goede werken aangaat, behoeft nauwelijks gezegd, hoe ze heel een dag kunnen vervullen, zonder dat van het goede werk tot Hem, die er ons toe aandreef, wordt opgeklommen.

„Het eigenlijke bezig zijn met den levenden God is zoo weinig.

En dan werd dusver nog alleen gedacht aan behoudende, geloovige Christenen, die bidden, voor hun kerk leven en goede werken doen; doch kom nu eens in die onkerkelijke kringen, waar men wel niet wereldsch in slechten zin is, eer den ernst zoekt en de deugd eert en met hogere idealen dweept, maar toch de religie achterafzet; en wat vindt ge dan, zelfs bij de edelsten en besten, van een bezig zijn met God? En daalt ge nog verder af, en komt ge onder de mannen en vrouwen, die enkel voor zaken en na de zaken voor ontspanning leven, ellieve, voelt ge dan zelf niet, dat er van een bezig zijn met God, kort gezegd, gansch geen sprake meer is? Voeg daar nu bij de bepaald slechte en goddelooze kringen in onze maatschappij, en met deze de onverschilligen voor alle hooger bestaan, en immers het bewijs is geleverd, dat de groep, die ook maar een klein deel van haar tijd geeft om met God omgang te hebben, bitter, bitter klein is.

En ook ge gevoelt, hoe pijnlijk, als we ons zoo moogen uitdrukken, dat voor God in zijn liefde voor deze wereld moet zijn. Alzo lief heeft God die wereld, dat Hij haar zijn eengeboren Zoon schonk; hij gaf aan die wereld de vatbaarheid om Hem te kennen, en weder lief te hebben. Van die wereld draagt slechts een klein deel den Christennaam. En in dat kleine deel, dat onder den Doop leeft, zelfs daar zijn het dag aan dag slechts enkelen, zeer enkelen, die hun ziel en sinnen naar Hem toekeren en ingaan in zijn verborgen omgang. Al de overigen gaan voorbij, zijn met heel andere dingen vervuld, en de kennis van zijn Naam en Wezen wordt door hen verwaand.

Maar wat volgens de Schrift ook vast staat, het is dit, dat er voor allen vroeg of laat toch één oogenblik komt, waarin God ze dwingen zal, om uitsluitend en met niets anders dan met Hem zich bezig te houden.

Hij heeft daar een dag voor gesteld. En voor wat mensch ook die dag aanbreekt, in dien dag zal hij voor God hebben te verschijnen, zal God hem overvallen met zijn majesteit, en hem geheel innemen, zóó, dat hij aan niets anders dan aan God denken kan. En die dag is de dag van het oordeel.

De kunst heeft in de voorstelling van dien oordeelsdag veel bedorven.

Ze kon als kunst niet anders dan met de voorstelling werken, en ontloende voor die voorstelling haar stof en beeld aan een aardse richthoek, met al de miljoenen en nogmaals miljoenen die ooit op aarde geleefd hebben, als gedaagden voor Gods heilige vreeszaal.

Ze kon dit niet anders doen, en met meer dan één stift of pensel geschiedde dit meesterlijk.

Maar vergeten mocht toch nooit, dat hier uitwendig werd voorgesteld, wat ten principale geestelijke beduidenis had, en dat juist die geestelijke actie in het oordeel niet in beeld te brengen was.

Toen nu het ongelofte intrad, en met name ook het oordeel loochende, greep het die uitwendige voorstelling aan, om de zaak zelve belachelijk te maken en de onmogelijkheid ervan aan te toonen. Of waar zouden die tien duizend miljoen menschen staan moeten? hoe veel tijd zou het niet nemen, één enkel menschenleven tot in de bijzonderheid van elk woord en elke gedachte in verhoor te nemen? Er is sprake van één dag, en reeds voor één enkel huisgezin zou dit een jaar en meer in beslag nemen.

Onze belijdenis sloeg beter toon aan, toen ze de zaak van het oordeel met één trek geestelijk stempelde, en sprak van het openen van de boeken der consciëntie.

Zóó genomen nu is het oordeel niet anders dan een resümé in één klaar gezicht van ieders geheele leven; een opeens zien van de totalen, waar men vroeger niet anders rekende dan met den schadepoot van elk doorleefd oogenblik.

Het oordeel is een afrekening. Tegenover elkander staat op die rekening wat zij God schuldig weet, en wat naar gelang van uw prestatie, hetzij dan goed hetzij dan kwaad, God u te vergelden heeft.

Zoo leert de Schrift het.

„Wij allen, zegt de apostel, moeten geopenbaard worden voor den rechterstoel van Christus, opdat een iegelijk wedrager hetgeen naar het lichaam geschied is, naardat hij gedaan heeft, hetzij goed, hetzij kwaad.”

En nu verstaat een ieder die rekenen kan, het zeer wel, wat hier dit rekenen zijn zal, en wat het zegt, dat in het oordeel God hem het totaal van zijn rekening zal laten zien, en dat met de bewijzen erbij, zoodat hij zelf in zijn consciëntie zal overtuigd worden, dat God gerekend heeft rechtvaardiglijk.

De totale uitkomst, die algeheele resümé van ons leven, van kind af, plotseling met zoo overweldigende zekerheid, dat elke zweem van twijfel is buitengesloten.

In onze automatische telmachines, die men tegenwoordig in groote magazijnen bezit, komt wat ge er ook in werpt, het cijfer onmiddellijk voor, en geschiedt vanzelf de optelling.

Welnu, dit is het beeld van uw leven. En wie nu al de dagen zijns levens weigende het cijfer dat elken dag voortkwam, op te merken, die krijgt in het oordeel plotseling het totaal-cijfer voor zich, waarbij niets kon of mocht vergeten worden, en waar niemand iets tegen zeggen kan. Ge zult het kunnen narekenen, maar het zal u niets baten. Een feit is in die rekening ondenkbaar. En bij de plotselinge op-

klaring van het licht der consciëntie dat over heel uw leven zal glansen, zal u niets anders resten, dan te erkennen dat God rechtvaardig is.

Nu is dit niets voor wie geloofd en ontleept in Jesus.

Want wel is ook voor hem de einduitkomst een schrikverwekkend tekort, maar voor hem staat daar de alles toedekkende verzoening tegenover, zijn rechter is zijn redder, en hij gaat, vrijgemaakt, ter eeuwige zaligheid in.

Maar ontzettend is deze opening van het boek der consciëntie voor een iegelijk, die buiten Christus stierf.

Het is voor zulke een te laat, om zich te bekeeren; in Christus kan hij niet schuilen; aan de verzoening kan hij geen deel meer erlangen; er staat voor hem niets ten goede tegenover zijn onmetelijke schuld; en hij moet bezwijken onder een oordeel, dat hem in zijn eigen consciëntie wordt aangezegd.

En dat nu zal het eeuwige bange zijn. Dat zal in zijn innerlijk wezen de worm zijn, die rusteloos knaagt, zonder ooit te sterven; dit de bloed in zijn consciëntie van het vuur, dat nooit kan worden uitgebluscht.

Er behoeft geen uitwendige marteling bij te komen. Het vuur zelf van binnen is de eeuwige straf, en die innerlijke zelfregering zal als een kanker door heel zijn wezen eten, en verderf heel zijn aanzien en heel zijn bestaan.

Zoals kanker geen pijn is die van buiten komt, maar van binnen wroet, en toch zoo vreeslijk is, zoo zal ook uit de consciëntie de straf beginnen en doorgaan tot heel zijn existentie.

Dit nu zal „de kennis Gods” zijn, voor wie op aarde God in zijn genade niet heeft willen kennen.

Tweederlei is die kennis Gods. Eenerzijds, hier op aarde, door het geloof, een kennis Gods die zaligt. „Dit is het eeuwige leven, dat zij U kennen, den eenigen waarachtigen God.”

Maar ook anderzijds is er een kennis van God, die pas komt na den dood, in het oordeel, maar juist daarom een kennis van God, die niet het eeuwige leven brengt, maar den ewigen dood.

Op aarde heeft men dan gebazel, dat er geen God was, of dat God niet van ons afwist, of dat men om God zich niet had te bekreunen, en na den dood staat men dan op eens voor dien miskenden God, voelt men de ontzettendheid van zijn aldoorringende tegenwoordigheid, en kan, wat men ook doe, van dien God niet meer loskomen.

Want het oordeel loopt niet zóó af, dat men onmiddellijk daarna weer zou kunnen voortleven in de oude vergeetheid, alsof er geen God was. Neen, de zelfvernietigende indruk, dien men in het oogenblik van het eigenlijk oordeel van God ontvangt, houdt aan, en gaat nooit meer weg.

Van de duivelen staat opgetekend, dat ze terdege goed weten, dat God er is... en dat ze sidderen. En zoo nu ook zullen die allen, die in dit leven God ontleepten, in het oordeel en na het oordeel tot de vreeslijke ontdekking komen, hoe ze zich vergist hebben; voor oogen zien dat God wel wezenlijk bestaat... en ook zij... ze zullen sidderen.

In dit leven kan men zich achter het gordijn der zinlijke dingen, achter den nevel van onze aardse beperktheden, zoo met schijn omhullen, dat men God niet ziet, en zich daarom diets maakt, dat Hij er niet is, omdat men Hem willens niet ziet.

Maar met den dood is dat uit. Dan scheurt dat gordijn vaneen van boven tot beneden, dan trekken die nevelen op, dan heeft de schijn uit, en dan verschijnt en ontdekt zich de majesteit des Heeren Heeren in volle klaarheid.

De kennis Gods, waar men zijn leven lang niet aanwilde, komt dan vanzelf, ze overstroomt den rampzalige; maar het is een terugstroomende kennis, een kennis die u niet naar God trekt, maar u voor zijn vreeslijkheid doet terugdeinzen; en waar ge ook heen ziet, nergens is iets, waarachter ge u voor den aanblik van Gods majesteit zoudt kunnen verbergen.

Het wordt de gloed van een zon die u niet koestert, maar die u verzengt.

Het noemt de Schrift dit, en het is een hel, maar een hel die God enkel door zijn heilige presentie maakt. Kon men God wegmaken, of zich aan God onttrekken, of zich voor God verbergen, de hel zou uit zijn.

Maar dat juist kan niet.

Gods heilige tegenwoordigheid houdt niet op u te overstroomen, en juist dat is uw eeuwige dood.

En daarom wel hem, die in dit leven de kennis van zijn God in Christus gezocht heeft. Voor hem zal die kennis na den dood een indringen worden van Goddelijke sympathie.

Maar wee hem, die eerst in het oordeel zijn God leert kennen. Voor hem zal die kennis niets dan afgrijzen zijn.

Amsterdam, 13 November 1903.

Lectoren.

Het besluit van Directeuren om Dr. Van Gelderen tot lector voor de Hebreeuwsche taal en Bijbelsche Oudheidkunde aan de Vrije Universiteit te benoemen, mag in meer dan een opzicht een stap op den goeden weg worden genoemd.

Reeds lang heeft men aan de groote Universiteiten zowel in het vaderland als daarbuiten ingezien, dat met het stelsel van een afgesloten kring van professoren, die alleen het corpus docentium vormden, moest gebroken worden. Feitelijk was dit stelsel dan ook lijnrecht in strijd met de oude traditie der Universiteiten en met de idee van den doctoralen titel. Oorspronkelijk werden de hoogleraren niet door Kerk of Staat aangesteld en daarmede geijkt tot de wetenschappelijke mannen bij uitnemendheid, maar kon ieder, die den doctoralen graad verworven had, onderwijs geven aan de studenten.

Eerst later, toen de autonomie der Universiteiten te loor ging en de Kerk of de Landsvorst, die voor de tractementen zorgde, ook over de benoeming der hoogleraren zeggenschap kreeg, vormde zich de eigenlijke stand der hoogleraren en trad niemand op om onderwijs te geven, dan die daartoe officieel was aangesteld. Toch leefde de oude traditie nog na, niet alleen in den titel van *doctor of meester*, die aan elken gepromoveerde werd toegekend, maar ook in de plechtige formule bij de promotie gebruikt, dat hem de macht werd gecon-

om hooger onderwijs te geven. Natuurlijk was dit niets dan een *formule*. In waarheid hebben van deze gepromoveerde doctoren geen twee op de honderd ooit den kathedraal beklimmen, de doctorsgraad was eenvoudig een bewijs, dat men met succes zijn studiën voltooid had, en werd tegelijk de sleutel waarmee de deur der maatschappelijke betrekking geopend werd.

Toch heeft men allengs ingezien, dat deze verhouding niet deugde. Vooreerst niet, omdat de steeds aangroeiende omvang der wetenschap het aandoenlijk maakt zelfs voor den kundigsten hoogleraar, om in elk speciaal vak geheel thuis te zijn. Men moest daarom wel of voor al deze speciale vakken afzonderlijke hoogleraren benoemen, wat op schatten gelds zou komen te staan en aan de hogere betekenis van het professoraat schade zou doen, of men moest zorgen, dat op andere wijze in deze leernte in het hooger onderwijs werd voorzien. En hier kwam in de tweede plaats bij, dat menig jong man van buitengewoon aanleg en met veel lust voor de studie, omdat er geen vacature aan de Universiteit voor hem openstond, straks gedwongen werd in een drukke praktijk zich te werpen, en daardoor de gelegenheid tot ontwikkeling zijner gaven zich benemen.

Vandaar dat de hoop, die op zoo menig jong talent gebouwd werd, later zoo bitter tegenviel, en wanneer men werkelijk een hoogleraarzadel te vervullen had, zelfs Diogenes met zijn lantaarn geen geschikten professor ontdekken kon. Ook tegen dit kwaad kon slechts één remedie afdoende helpen, n. l. dat men deze jonge krachten aan de Universiteit verbond, hun gelegenheid gaf onder leiding van oudere professoren hun studiën voort te zetten en aldus de Universiteit zelf maakte tot een kweekschool voor toekomstige professoren.

Het is aan dit tweerlei motief te danken, dat thans aan bijna alle Universiteiten naast de eigenlijke hoogleraren een staf van lectoren, docenten en privaot-docenten optreedt, die en voor het onderwijs uitnemende hulpdiensten bewijzen en voor deze jonge mannen zelf een uitstekende oefenschool is. Zoo blijkt van zelf, wie talent bezit voor de wetenschap en gave heeft van doceeren. Een winste, die niet gering te achten is.

Reeds lang was er dan ook op aangedrongen, dat de Vrije Universiteit met dezen nieuwen koers zou meegaan. Vooral een Hoogeschool, die zoo bitter verlegen zit om „leerkrachten” en toch te waken heeft zoo lief als haar haar ere is, dat ze geen onberaden keuze doe, kan niet beter doen dan jonge mannen van aanleg aan zich te verbinden, door hen als lectoren of docenten gelegenheid te bieden, zich geheel aan de wetenschap te wijden.

In dat opzicht is het dus een verblijvend teken, dat Directeuren thans voor het eerst tot de benoeming van zulk een lector zijn overgegaan. Indien daaruit de profetie mag worden afgeleid, dat straks ook voor andere vakken op gelijke wijze zal gezorgd worden, dan is er inderdaad hoop, dat de Vrije Universiteit een schooner toekomst tegengaat.

En wat nu deze eerste benoeming zelve aangaat, konden Directeuren kwalijk een betere keuze hebben gedaan. Dr. Van Gelderen heeft jarenlang aan buitenlandse universiteiten studie gemaakt van de semitische talen. Waar vooral de studie van het Assyrisch zoo rijke winst belooft af te werpen voor het Hebreuwsch, daar is het een voordeel, dat deze jonge doctor ook in deze taal geconijst is. Van zijn ernstigst wij getuigt het, dat hij zelf, over deze benoeming gepolst, nog een jaar uitsluitend verzocht om zich des te beter voor zijn taak te kunnen voorbereiden. Aan dien wensch hebben Directeuren voldaan, zoodat hij eerst 1 September 1904 zijn betrekking behoeft te aanvaarden.

Dat Dr. Van Gelderen bereid werd gevonden zijn taak als Dienaar des Woords neer te leggen om deze roeping te volgen, dient gewaardeerd. Moge de toekomst toonen, dat de literarische faculteit in dezen docent een rijke aanwinst heeft verkregen.

Utrecht in last.

In de stad der zeven kerken spookt het tegenwoordig.

Niet alleen op het Sint Janskerkhof, waar onlangs de studenten ter middennachtelijke stonde met fakkellucht en treurmuziek de uitvaart vierden van hun oude sociëteit. Maar ook in de achtbare zaal der theologische faculteit, waar de getabberde heeren plots een geestesverschijning hebben gezien. En al verbiedt professorale waardigheid om openlijk en in vol ornaat met wijwater en banvloek den boosen geest uit te drijven, er zijn diensteigste personen genoeg, die als trechter voor professoralen hartstocht willen dienst doen, vooral wanneer daarmee tegelijk een hak kan worden gezet aan het Christelijk ministerie.

De feiten zelf zijn bekend. In Utrecht's theologische faculteit was een vacature ontstaan. Er moest een professor benoemd worden om onderwijs te geven in de algemeene Godsdiensgeschiedenis, de geschiedenis der leer aangaande God, de wijsbegeerte van den godsdienst, en de zedekunde. Een virtaal vakken van zoo eminent gewicht, dat de faculteit eigenlijk oordeelde, dat de last voor één professor te zwaar was, en het Rijk twee professoren moest aanstellen. Maar na lang wikken en wegen vond men dan toch een tweetal theologen waardig om voor deze benoeming in aanmerking te komen. De voordracht werd opgemaakt en naar Den Haag gezonden; de Minister benoemde echter niet een van de beide Utrechtsche uitverkorenen, maar — Dr. H. Visscher, en dat zonder zelfs over dien nieuwen collega het goedvinden der hooggeleerde confraters te hebben gevraagd! Reeds dat feit zou voldoende zijn om den bekeer der professorale granschap te doen overloopen. Maar wat

het ergste is, deze Dr. Visscher staat bekend als Calvinist; hij is een man, die trouw is aan de Gereformeerde belijdenis. En nu is de toelag duidelijk gebleken. De Minister wil de Utrechtsche Universiteit allengs omzetten in een Calvinistische Hoogeschool. Het is de oude geest van Voetius, dien men reeds eeuwen lang gestorven en begraven waande, die straks in Utrecht's illustre Academie weer zal gaan rondspelen. Voetius redivivus zal den toon aangeven daar, waar jarenlang de ethische Vermittelings-theologie oppermachtig den scepter zwaaid en geen dieper afkeer werd gekend dan van al wat maar den naam had van Gereformerd of Calvinist te zijn.

Het is het *Utrechtsche Dagblad*, dat van deze spoken-historie den volke kond deed in een artikel, waarvan wij dit resümé aan het *Handelsblad* van 4 November ontleenen.

Omtrent de benoeming van Dr. Visscher zegt het *U. D.*, met een b-zinning dat de nieuwe hoogleraar in vier vakken zal moeten lesgeven en dat de faculteit zelf twee hoogleraren had gewenscht:

„De minister heeft voor deze vier vakken één hoogleraar benoemd.

Maar dan wellicht een man, heinde en ver als degelijk geleerde, als intellect van buitengewoon begaafdheid en veelomvattende studie bekend?

De heer Dr. H. Visscher heeft, zoo wij ons niet bedriegen, in geen der vier vakken, waarin hij benoemd is om hooger onderwijs te geven, ooit iets gepresteerd. o. o. o. enig bewijs geleverd dat hij ook maar van één der vakken eenige speciale studie heeft gemaakt.

Zijn wij wel ingelicht, dan zijn noch Curatoren der Universiteit, noch de theologische faculteit over dezen candidaat gehoord door den Minister. Het zou ook niet gediend hebben, want zij zouden niets over hem hebben kunnen mededeelen; hunne bevinding zou louter n. e. g. a. t. i. e. f. zijn geweest.

„De nieuwbeneemde hoogleraar, hij moge als mensch, als geloovige, als predikant zoo voortreffelijk zijn als hij wil, kan op den leerstoel in de vier omvangrijke vakken, waartoe hij is geroepen, geen enkele aanspraak laten gelden.

Hij heeft nimmer in het openbaar getoond iets, wat het ook zij, ooit aan een der vakken te hebben gedaan...”

Het *U. D.* ziet dan ook slechts één motief voor de benoeming van Dr. V. n. l. diens geloof, zijn Calvinisme.

„En indien deze benoeming een eerste stap moet zijn om Utrecht te maken tot een Calvinistische Universiteit, dan willen wij onze bezorgheid over hetgeen er verder komen kan, niet verhoelen.

Zoo iets, dan leert deze benoeming ons, wel toe te zien op wat de voorgenomen wijziging der Wet op het Hooger Onderwijs ons kan brengen.

Bij de benoeming van Dr. Visscher is geen rekening gehouden met de eischen der wetenschap en de eischen van het onderwijs. Zij is een partijbenoeming van de slechtste soort.

Het is jammer, dat de zoo wel-ingelichte redacteur niet nog één tip van den sluier heeft opgelicht en ons ook heeft meegedeeld, wie dan toch die mannen zijn, die op het gebied van Ethiek en Religionsphilosophie, de geschiedenis der godsdiensten en de leer van God reeds zulke standaardwerken hebben geleverd, dat bij den glans van hun wetenschappelijk licht het nachtpijp van Dr. Visscher in het niet verdwijnt. Zoo groot is ons land toch waarlijk niet, dat zulke genieën in het duister wegschieten. Heeft het *Utrechtsche Dagblad* wellicht gedacht aan den pas ont-popten Ethicus, die niet bij Voetius of Amesius, de oude Gereformeerde practijns, maar bij den pantheïstischen Jood Spinoza het hogere licht van de Christelijke zedekunde zoekt? Of wilde het liever dat de „leer van God” werd toebetrouwd aan een hoogleraar in ruste, dien de Synodale Commissie der Hervormde Kerk tot duisverre nog altijd in ruste liet! Alle vergelijking is hatelijk; maar nu het *Utrechtsche Dagblad* eenmaal aan het vergelijken ging, had het toch tegenover Dr. Visscher billijker gehandeld, wanneer de vergelijking niet met twee „onbekende grootheden” ware geschied.

Wij voor ons zijn dankbaar, dat de Minister een man benoemde, die door zijn proefschrift over Amesius blij gaf en van historischen zin en van liefde voor de Gereformeerde Ethiek. Ook schijnt het ons niet zulk een euveldaad, dat thans onder de hoogleraren in de theologie aan de Rijks-Universiteiten eindelijk de eerste Calvinistische professor zal optreden. Het bestaan der faculteiten zelf veroordeelen we; hoe eerder ze worden afgeschaft, hoe liever het ons zal zijn. Maar zoolang ze bestaan en de wet verplicht de vacaturen te vervullen, is het niet meer dan „strikt naar recht”, wanneer een zoo talrijke groep als de Gereformeerden in ons land vormen, door één, zegge een katheder aan onze Rijks-Universiteiten worden vertegenwoordigd.

Wij hopen dan ook, dat Dr. Visscher door al dit geklaag over zijn negatieve verdiensten zich niet in de war zal laten brengen. Hoe de heeren in hun vuistje zouden lachen, wanneer zoo het Calvinistische spook kon bezwoeren worden en het heilige huisje voor de vrienden bewaard bleef! Wanneer de redacteur van het *Utrechtsche Dagblad*, die op theologisch gebied zoo bij uitnemendheid bevoegd schijnt tot oordeelen, aan Dr. Visscher een brevet van professorale onbekwaamheid uitreikt gelijk eens Dr. Schaepman aan Prof. Ilterson deed, dan kennen we dat vooisken al lang. Luidt het niet: Nul n'aura de l'esprit que nous et nos amis?

Prof. Lindeboom.

II. (Slot.)

Mij dunkt, geachte Redactie, het aangevoerde is bewijs genoeg, dat de vraag die ik gesteld heb: Wat is Dogmatiek? en welk is haar verband met de Exegese? niet ongepast, en ook niet ontijdig is. Ik heb het op de Conferentie gehad over de definities van de Dogmatiek;

over die van Van Oosterzee en van Doedert; deze werden te licht bevonden; ook is waarschijnlijk geweest op de logische actie van Prof. J. H. Scholten met de Geref. leer; in zijn „de leer der N. H. Kerk.” Ook de definities van Dr. A. Kuyper en Dr. H. Bavinck kwamen ter sprake; aangaande die heb ik mij veroorloofd te zeggen: „dat hier geen misverstand mogelijk is, zou ik niet durven beweren.” Dr. B. geeft meer dan één definitie, of omschrijving, van Dogmatiek. Eerst D. I, bl. 9: Alzo is dogmatiek het wetenschappelijk systeem der kennis Gods.” Elders, bl. 28: „Dogmatiek is de waarheid der Schrift, heengegaan door het denken bewustzijn van den mensch, en weergegeven in wetenschappelijke vorm”. Is dat nu hetzelfde gezegd als op bl. 9?

Wat beteekent in de eerste definitie „systeem”; en vooral, wat beteekent „wetenschappelijk systeem”; en dan bovendien, wat beteekent „het w. s.”? Is mij tot nu toe niet helder geworden. Om bij „het” w. s. te blijven: m. i. heeft dat „het” alleen zin, indien het beteekent: het systeem dat God heeft geopenbaard in Zijn Woord; maar — wat is dat „wetenschappelijk”? Er zijn immers niet één, maar zeer vele z. g. „wetenschappelijke” systemen der kennis Gods, d. i. Dogmatiken? Is één van de tot nu toe verschenen systemen, en welk dan, het w. s. dier kennis? En in die andere definitie is mij dat „denkend bewustzijn”, en dat „heengegaan door het denkend bewustzijn”, zoo onhelder, en „t. klinkt mij zoo subtiel”. En dan ook dat „van den mensch”; niet: van de gemeente; niet: van den geloovige, maar „van den mensch.” Ik houd mij overtuigd, dat Dr. B. het wel goed bedoelt, dat hij zich in alles wil houden aan de Schrift, maar — komt dat voldoende uit in de definitie? Een eerste eisch van wetenschappelijk werk is meen ik, dat de definities scherp belijnd en daghelder zijn, en dat al wat er volgt zich strikt aan die definitie houdt. Die eisch is van het hoogste gewicht waar het de kennis Gods geldt. De genoemde definities liden m. i. ruimte voor misverstand en misbruik. Ook het tweede gedeelte van die laatste definitie: „en weergegeven in wetenschappelijke vorm”, is niet helder. Wat is toch dat veelgebruikt en geliefd „wetenschappelijk”? In de laatste jaren is die term ook in onze kringen een machtwoord, dat op velen en veel werkt als een tooverwoord; al, zeg mij, wat houdt het in? Ook nu art. gewaagt van „wetenschappelijke definities”, en wel als bijzonder eigen aan den dogmaticus; zoo gij kunt, geef mij dan, wat ik tot nu toe te vergeefs gevraagd heb en gezocht in onze kringen, een definitie van het attribuut „wetenschappelijk”. Wat nu betreft dat „in wetenschappelijke vorm”, zou ik wel willen weten, of hier „vorm” hetzelfde is als tevoren „systeem”.

„Was en is mijn doel niet, tegen Dr. Bavinck en andere broeders te strijden; maar als lid der Kerk en als hoogleraar der Theologie acht ik mij geroepen, met al de broeders, en voortop de bedienaren des Woords, en de Ouderlingen, te helpen toezien en waken op de muren van Sion en in de stad; en mede te arbeiden tot verrijding van wat in studie of practijk niet zou zijn naar den wil des Heeren, geopenbaard in Zijn onfeilbaar en alleen geldend Woord, en tot verheldering en verrijking van de kennis der Gemeente uit en naar het Woord. Dat mij dit broederlijk getuigenis op de Conferentie, zoo duur zou te staan komen als in uw art., dat mij, mild genoeg, Coccejanen, Doopers enz. enz. ter zijde zet, had ik niet verwacht. Deze toelichting zal u, hoop ik, gerust stellen. In elk geval, mijn referaat en de toegevoegde stellingen handhaaf ik van woord tot woord, tot mij onjuistheid mocht worden aangetoond. Alleenlijk — ik wensch nu niet, en nimmer, verantwoordelijk te worden gehouden voor wat anderen, door bijvoeging hier, weglating daar, verbleeking ginds, van mijne woorden maken. Ik houd mij aan de Gereformeerde exegese, die van de woorden makende wat ze al zoo zouden kunnen beteekenen, het Woord Gods en de woorden der menschen schromelijk miskennen en mishandelen.

Van uwe billijkheid mag ik zeker wel verwachten de opmerking van dit woord van verweer en toelichting in uw c. v. No.

Uw di. dienaar

1. LINDEBOOM.

Kampen, 27 Oct. 1903.

Trots de groote uitvoerigheid van dit schrijven en het vele, wat met ons artikel niets uitstaande heeft, hebben wij toch geen plaatsruimte willen weigeren aan dit woord van zelfverdediging. Prof. Lindeboom moge echter bedenken, wanneer hij een volgend maal bij ons aanklopt, dat eenige bescheidenheid voor een gast geen overbodige weelde is.

Op het punt in quaestie zelf nogmaals uitvoerig in te gaan, kan geen nut hebben. Ons doel was niet om Prof. Lindeboom van ongelijk te overtuigen; daartoe staan over en weer de beginselen te vast; maar wel om onze kerken te waarschuwen voor het gevaar, dat in het uitgangspunt van Prof. Lindeboom schuilt. Juist omdat het zoo verledend schoon klinkt: „geen wetenschappelijk systeem in uw Dogmatiek, maar het systeem, dat de Schrift zelf u biedt”, mocht onzerzijds niet geswogen worden en diende te worden aangewezen, hoe elke richting, die met dit zeggen optrad, eindigde met tegen de belijdenis der kerk partij te kiezen en de vastheid van ons geloof te ondermijnen.

De tegenstelling, Bijbelsche of niet-bijbelsche Theologie, die Prof. Lindeboom maakt, laten we dan ook rusten. De Coccejanen hebben dezelfde tegenstelling tegen mannen als Voetius, Maresius, Hoornbeek altoos uitgespeeld en Prof. Lindeboom verleidt door datzelfde argument weer op te nemen, reeds lang en voldoende door Voetius is beantwoord. Wanneer Prof. Lindeboom zich als kampioen der „Bijbelsche Theologie” in onze dagen wil opwerpen, dan mocht toch iets anders en beters verwacht worden dan het oprakelen van argumenten, die reeds eeuwen geleden zijn weerlegd.

Wanneer Prof. Lindeboom verklaart, dat hij geen voorstander is van de Coccejansche exegese, dan zijn wij voor die verklaring dankbaar; edoch, hij vergeet, dat het ge-

schil niet dogmatiek geen stas Lindeboom dat de C nter als meerde d dat en de Dogmatie worden, janisme zulk een aangenaar zelf gewo broeders aan te p afkeuren, naam noe kan onze punt van jenen als gelijkt.

Op het daarom r fait” eisel Prof. I hem niet dogmatiek zijn. In h Schrift A tiek, ook taal.” Aa verslag n terde, me drukking schouwen, bron” do anderen mensch schuld v zelf te w toont, ho dat zijn onuitvoer denken d

Ten tv „eeuwige hem wen niet aldu omdat de maling n tuurlijk i Lindeboon nemen, v dan denge ze tegen e

Ten d der belijd hem enkel dogmatica weten en verstaan, tisch denk te toetsen meegedeel definitie i deboom i gesproken De vraag lijdenis e berit; eve jectief de hij zich kerk, waa het dogma inneent. I dat het d vinden w kunnen li antwoordt waarlijk e

Eindelijk klacht ovi zenuwen e Kerkbode vroeger s hier zeer tie heen. „Laat ons van Gods andere. I doode zon bekeering, diker zegg teen niet Wij herh cus of we verklaard doen moe niet.” Da opkwamen aanvoert, beschuldig bij. Ook voudig af wedergeb in plaats. Enomdat evenals L Lindeboon helleleer verweten, der Schri dat eisch uitgedruk nogmaals

Tot we zoo kort haald; ees heeft ver Voorree stellingen; het Evan onjuist, d woorden, en bekee zegt dat als onze dat God allen te ernstige betoont v dat de ge

Ten tv zelf noglo tot geloof dat degen wedergebe held van